

فصل جدیدی از همکاری ها میان ایران و جمهوری آذربایجان

تحولات قره باغ چه در زمان بحرانی اش و چه در مرحله پسا بحران نشان داد که عقلانیت و دور اندیشی بر رفتار ایران و آذربایجان حاکم است. سفر دو مقام ارشد سیاسی جمهوری آذربایجان به تهران در همین مدت اخیر نیز، حکایت از افزایش مرادوات سیاسی و اقتصادی دو کشور دارد.

به گزارش آرآن نیوز به نقل از ایرنا؛ توسعه روابط ایران و جمهوری آذربایجان از جنبه های مختلفی دارای اهمیت است. بعد از درگیری های اخیر در قره باغ؛ تهران میزبان «جیحون بایرامف» وزیر امور خارجه جمهوری آذربایجان و نیز «شاهین مصطفی یف» نماینده ویژه رئیس جمهوری آذربایجان در آذر و دی ماه بود. سفر بایرامف که در 19 آذر ماه انجام شد، نخستین سفر خارجی او پس از جنگ اخیر میان باکو و ایروان و اولین سفر به ایران پس از تصدی پست وزارت امور خارجه جمهوری آذربایجان از ماه تیر است. این سفر در شرایطی انجام شد که بعد از تحولات اخیر در قفقاز جنوبی و پایان جنگ قره باغ وضعیت جدیدی در منطقه ایجاد شده است. «سعید خטיب زاده» سخنگوی وزارت امور خارجه در حساب کاربری خود در توئیتر در این باره نوشت: «در سفر وزیر خارجه جمهوری آذربایجان به تهران، درخصوص مناقشه قره باغ، مسائل منطقه و روابط دوجانبه تبادل نظر شد.» وی با تشریح سیاست ایران اظهار داشت: «جمهوری اسلامی ایران در چارچوب سیاست حسن همسایگی، ضمن استقبال از پیشرفت های حاصله و آزادسازی مناطق اشغالی، بر ضرورت حل و فصل دائمی بحران از طریق سیاسی تأکید دارد.» شاهین مصطفی یف معاون نخست وزیر آذربایجان نیز دوم دی ماه در صدر هیاتی اقتصادی به ایران سفر کرد. محمود واعظی رئیس دفتر رئیس جمهوری دربار سفر «شاهین مصطفی یف» گفت: روابط جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان راهبردی است و در زمینه مسائل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، منطقه ای و بین المللی همکاری های نزدیکی با یکدیگر داریم. شاهین مصطفی یف معاون نخست وزیر آذربایجان نیز با بیان اینکه روابط ایران و آذربایجان در سطح عالی قرار دارد، اظهار داشت: امروز در سایه اراده سیاسی روسای جمهور دو کشور، روابط تهران-باکو در عالی ترین سطح تاریخی خود قرار گرفته و جنبه استراتژیک یافته است.

ایران، ترکیه و روسیه ذی نفعان اصلی در بحران قره باغ

بحران قره باغ بعد از سکوتی تقریباً سه دهه ای، شکست و فضای جدید امنیتی و سیاسی در قفقاز جنوبی حاکم ساخت. این بحران که در ادبیات روابط بین الملل از آن به عنوان بحران فریز شده یاد می شود، ظرفیت فعال شدن را داشت. فعال شدن این بحران و درگیری مستقیم دو کشور جمهوری آذربایجان و ارمنستان، ناخودآگاه زمینه ورود قدرت های مهم منطقه ای را به بحران قره باغ فراهم ساخت. از منظر با توجه به اهمیت کانونی بحران به لحاظ ژئوپلیتیکی و طرفین دعوا که به سهم خود زمینه های فرهنگی و دینی را هم در درون اش داشت؛ کنشگری قدرت های بیرونی بحران اجتناب ناپذیر بود. سه قدرت مهم ایران، روسیه و ترکیه ذی نفعان اصلی در بحران قره باغ بود. برای ترکیه بازی ترکیبی از زمینه های اقتصادی و فرهنگی داشت. در برابر روسیه به عنوان متحد سنتی و دیرین ارمنی ها؛ ملاحظات خاص خودش را در این بحران داشت. البته در رویکرد روسیه ذکر این نکته ضروری است که روسیه خودش را به عنوان پدر معنوی این کشورها می داند و اولویت اصلی اش، حفظ ثبات و شاکله امنیتی منطقه ای و اجتناب از تبدیل شدن قره باغ به کانون جدید تروریست ها بود. از این جهت برخلاف ترکیه که حمایت آشکار و صریحی از باکو داشت، روسیه ملاحظات کلی امنیتی منطقه را در نظر می گرفت و سعی در برقراری ثبات داشت و در این عرصه هم با توفیق مواجه شد. در مرحله اول آتش بس موقت با حضور وزرای سه کشور روسیه، جمهوری آذربایجان و ارمنستان و در مرحله بعدی با نقش گیری جدی خود شخص پوتین با حضور روسای دو کشور ارمنستان و جمهوری آذربایجان بحران خاتمه یافت.

رویکرد هوشمندانه ایران چه در بحران قره باغ و چه بعد از آن

یکی از تحلیل هایی که بعضاً در رسانه های عرب زبان مثل عرب نیوز و در سایر رسانه های بین المللی مثل سایت اروپای شرقی به آن می پردازند و در مورد آن بزرگ نمایی می کنند، ناموفق بودن عملکرد ایران در بحران قره باغ است. با مروری محتوایی بر رسانه های فوق الذکر این مساله مطرح می شود که برندگان اصلی بحران قره باغ روسیه به عنوان بانی صلح و در مرحله بعدی ترکیه بود که با حمایت از جمهوری آذربایجان توانست نقش و قدرت منطقه ای اش را در سطح منطقه ای و جهانی به نمایش گذارد. برای این سوال که آیا ایران برنده جنگ قره باغ خواهد بود یا نه؛ عموماً سه تحلیل مطرح می شود. مساله اول اسرائیل است که این رژیم با استقرار تجهیزات نظامی اش در جمهوری آذربایجان فعالیت های نظامی ایران را رصد می کند. با توجه به بازگشت قره باغ به جمهوری آذربایجان و افزایش دامنه مرزی اش با جمهوری اسلامی ایران، فعالیت نظامی اسرائیل هم بیشتر خواهد شد.

مساله دوم به قدرت گیری بیشتر آنکارا و مسکو در قره باغ مربوط است و اینکه ارمنستان به عنوان کشوری که همواره رابطه گرم اقتصادی و سیاسی با ایران داشت؛ تضعیف شد. عطف به این تحولات قرار است طبق مفاد آتش بس کربدوری از داخل ارمنستان باکو را به نخجوان با نظارت صلح بانان روسی وصل کند. این امر اهمیت تجاری و ژئوپلیتیکی ایران را که تنها حلقه ارتباط دهنده امن و مطمئن باکو به نخجوان بود؛ تحت تاثیر قرار می دهد. مساله سوم به ملی گرایی در جمهوری آذربایجان مربوط است و این که جمهوری آذربایجان با تقویت اندیشه های ملی گرایانه می تواند تهدیدی بر امنیت مرزی جمهوری اسلامی ایران باشد.

با نگاهی عمیق تر به این مساله ذکر چند نکته ضروری است. نخست اینکه اتفاقاً برخلاف تحلیل های مطرح شده مبنی بر انفعال ایران در بحران قره باغ، تحولات قره باغ چه در زمان بحرانی اش و چه در مرحله پسا بحران گویای رویکرد هوشمند و تدبیرانه جمهوری اسلامی ایران دارد. جدای از اینکه جمهوری اسلامی ایران در طول بحران با راهبردهای دیپلماتیک و سیاسی کنشگر اصلی صلح و ثبات در منطقه قفقاز بود و از همان ابتدا رویکردش را بر توقف درگیری و اعلان خطر ورود تروریست های تکفیری گذاشت که خود اثر مثبتی بر آغاز مذاکرات دیپلماتیک و نزدیک شدن مواضع دو طرف بحران یعنی باکو و ایروان داشت، تحولات پسا بحران هم گویای کارآمدی همین سیاست صلح آمیز را دارد. بحث اسرائیل موضوع مربوط به بحران قره باغ نیست و این رژیم از مدت ها در این کشور فعالیت نظامی دارد. البته اتفاقاً بعد از بحران قره باغ و با عطف به موضع گیری های جمهوری اسلامی در این بحران؛ امروز شاهد افزایش تماس و تعاملات و به طبع آن اعتماد سازی در روابط دو کشور هستیم.

افزایش مراودات سیاسی و اقتصادی دو کشور با سفر دو مقام ارشد آذربایجان به ایران

سفر دو مقام ارشد سیاسی جمهوری آذربایجان به تهران در همین مدت اخیر از افزایش مراودات سیاسی و اقتصادی دو کشور ایران و جمهوری آذربایجان حکایت دارد. سفر جیحون بایراموف که جزء سفر های نخست سیاسی اش بعد از تصدی سمت وزیر خارجه بود؛ این پیام را در درون اش داشت که جمهوری اسلامی ایران اهمیت راهبردی و استراتژیک در توسعه همکاری های اقتصادی و تجاری دارد. مذاکرات و گفت و گوی مفصل بایراموف با مقامات جمهوری اسلامی از رئیس جمهوری، رئیس مجلس، وزیر خارجه و دبیر شوارای امنیت ملی از ضرورت همه جانبه باکو به تهران دارد. اخیرا هم شاهین مصطفی یف نماینده ویژه رئیس جمهوری آذربایجان وارد تهران شد و با محمود واعظی رئیس دفتر رئیس جمهوری در خصوص راههای توسعه همکاری های اقتصادی و تجاری گفت و گو کردند. توالی این سفرها پیامی جزء تایید رویکرد صلح آمیز ایران از سوی جمهوری آذربایجان ندارد. از سوی دیگر باید گفت که برخلاف ادعای برخی رسانه های خارجی، تحولات بعد از بحران نشان داد که عقلانیت و دور اندیشی حاکم بر رفتار طرفین است و در این عرصه اظهارات علی اف در بازدید از مرز خدآفرین که اعلام کرد که مرز با ایران مرز، دوستی، صلح و همکاری خواهد بود؛ پایانی بر هر گونه نگرانی ها بود. همین مرز جدید خدا آفرین ظرفیت همکاری های نیروگاهی و برقی جدیدی را میان دو کشور فراهم ساخته است که این امیدواری را در روابط طرفین نسبت توسعه و تقویت روابط اقتصادی و تجاری دو کشور فراهم ساخته است.